

**Den internasjonale konvensjon om eliminering av
alle former for rasediskriminering**Distr.: Generell
25.09.2015

Original: Engelsk

Komiteen for eliminering av rasediskriminering**Avsluttende bemerkninger til Norges kombinerte 21. og 22. periodiske
rapport***

1. Komiteen behandlet Norges kombinerte 21. og 22. periodiske rapport (CERD/C/NOR/21-22), på sine 2373. og 2374. møter (jf. CERD/C/SR. 2373 og 2374) som ble avholdt 17. og 18. august 2015. På komiteens 2385. og 2386. møter, som fant sted 25. og 26. august 2015, vedtok komiteen nedenstående bemerkninger.

A. Innledning

2. Komiteen takker for konvensjonspartens punktlig innsendelse av den kombinerte 21. og 22. periodiske rapporten som inneholdt tilbakemeldinger på de bekymringene som komiteen har tatt opp i tidligere merknader. Komiteen ønsker å berømme konvensjonsparten for regelmessigheten i sin periodiske rapportering som tilrettelegger for en løpende dialog med konvensjonsparten om konvensjonsgjennomføringen. Videre setter komiteen stor pris på den åpne og konstruktive dialogen med konvensjonspartens delegasjon som inkluderte representanter fra ulike instanser, samt på svarene som ble avgitt på komitemedlemmenes spørsmål.

B. Positive utviklingstrekk

3. Komiteen ser med glede at konvensjonsparten i juni 2013 ratifiserte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne samt den valgfrie protokollen til FNs konvensjon mot tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

4. Komiteen registrer også som positivt følgende rettslige og politiske tiltak:

- (a) Den nye diskrimineringsloven om etnisitet vedtatt 13. juni 2013,
- (b) Den nye loven som etablerer en ny nasjonal institusjon for menneskerettigheter, vedtatt i april 2015,
- (c) Handlingsplanen 2013-2016 med navn «Vi trenger innvandrernes kompetanse»,
- (d) Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013-2016),

* Vedtatt av komiteen på sin 87. sesjon (3.-28. august 2015).

(e) Det treårige programmet «Demokratisk beredskap mot rasisme og antisemittisme».

5. Videre setter komiteen pris på at konvensjonsparten har inkludert levende og dynamiske frivillige organisasjoner i arbeidet, samt på deltakelsen fra Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Barneombudet og representanter fra Sametinget. Komiteen er dessuten positiv til at konvensjonsparten har invitert til en årlig nasjonal konferanse som skal fremme dialog med innvandrersorganisasjoner.

6. Komiteen har med tilfredsstillende registrert at konvensjonspartens statsminister har kommet med en beklagelse til rom i forbindelse med den internasjonale romdagen i 2015, der statsministeren beklaget den behandlingen den norske stat har utsatt rom for og den politikken den norske stat har ført overfor rom før, under og etter andre verdenskrig.

C. Komiteens bekymringer og anbefalinger

Statistiske opplysninger om befolkningens etniske sammensetning

7. Komiteen har merket seg konvensjonspartens standpunkt mht. innsamling av opplysninger som tar utgangspunkt i etnisitet. Komiteen beklager imidlertid at parten heller ikke i denne rapporten har tatt med statistikk om ulike befolkningsgrupper eller har lagt frem oppdaterte, pålitelige og uttømmende opplysninger om økonomiske og sosiale indikatorer som kunne ha vært benyttet for å kartlegge hvorvidt samer, minoriteter og innvandrere nyter godt av de samme økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene som konvensjonspartens øvrige befolkning.

8. I lys av komiteens generelle anbefaling nr. 8 (1990) om identifisering med en bestemt rasemessig eller etnisk gruppe samt 10. og 12. avsnitt i rapporteringsretningslinjene (CERD/C/2007/1) anbefaler komiteen at konvensjonsparten fremlegger for komiteen alle tilgjengelige indikatorer om befolkningssammensetningen, alle andre opplysninger om morsmål, alminnelig benyttede språk og andre indikatorer vedrørende etnisk mangfold, eventuelt sammen med opplysninger fra samfunnsvitenskapelige undersøkelser om avstamning eller om nasjonal/etnisk opprinnelse. I mangel av kvantitativ informasjon bør konvensjonsparten gi komiteen en kvalitativ beskrivelse av befolkningens etniske sammensetning. Slike opplysninger, herunder opplysninger som omhandler nasjonale minoriteter, bør samles inn på frivillig grunnlag, anonymt og med utgangspunkt i selvidentifisering.

Definisjon av rasediskriminering

9. Komiteen er betenkt over at den nye diskrimineringsloven vedtatt i 2013 ikke har tatt inn «rase» som diskrimineringsgrunnlag (art. 2).

10. **Komiteen gjentar sin anbefaling at konvensjonsparten bør innlemme i sitt nasjonale diskrimineringslovverk samtlige diskrimineringsgrunnlag fastsatt i konvensjonens artikkel 1, alternativt at parten bør finne andre effektive metoder som sikrer at myndighetene tar hensyn til disse diskrimineringsgrunnlagene.**

Konvensjonens status i den nasjonale rettsorden

11. Komiteen merker seg konvensjonspartens redegjørelser, men er betenkt over at konvensjonen i motsetning til andre menneskerettighetstraktater ikke er blitt tatt inn i menneskerettsloven av 1999 som går foran alminnelig nasjonal lovgivning (art. 2).

12. Komiteen ber konvensjonsparten revurdere sitt standpunkt og inviterer parten til å overveie innlemming av konvensjonen i partens nasjonale

rettsorden på et rettslig nivå som gir konvensjonen forrang over alminnelig nasjonal lovgivning, og da særlig gjennom menneskerettsloven av 1999.

Den nasjonale institusjon for menneskerettigheter

13. Komiteen har med tilfredshet merket seg at Stortinget i april 2015 vedtok en lov som oppretter en ny nasjonal institusjon for menneskerettigheter. Komiteen registrerer imidlertid også at den nye institusjonen har til gode å bli etablert i sin helhet ettersom direktøren og institusjonens rådgivende utvalg foreløpig ikke er blitt oppnevnt (art. 2).

14. **Komiteen oppfordrer konvensjonsparten til å slutføre arbeidet med å etablere den nye nasjonale institusjonen for menneskerettigheter og til å støtte institusjonen i prosessen med å søke akkreditering fra Den internasjonale koordineringskomiteen for nasjonale institusjoner for å fremme og beskytte menneskerettigheter (ICC), og å gi den nasjonale institusjonen for menneskerettigheter de nødvendige økonomiske og personellmessige ressurser til å utføre sitt mandat i tråd med prinsippene om nasjonale institusjoner for fremme og beskyttelse av menneskerettigheters og deres status (Paris-prinsippene).**

Rasistiske hatefulle ytringer, inkludert ytringer på internett og oppmuntring til raschat

15. Komiteen har merket seg konvensjonspartens standpunkt om bekjempelse av hatefulle ytringer men er betenkt over økningen i slike ytringer og fremmedfiendtlig diskurs som fremføres av politikere, i mediene og på andre offentlige plattformer, bl.a. internett, og som bidrar til å fremme rasistisk hat, intoleranse, stereotyper, fordommer og stigmatisering av etniske og nasjonale minoriteter og urfolk, bl.a. samer, ikke-vestlige innvandrere fra Europa, rom og asylsøkere. Komiteen uttrykker også bekymring over at straffelovens § 135a som gjør diskriminerende uttalelser og hatefulle ytringer straffbar ikke alltid anvendes i tilstrekkelig grad eller effektivt nok til å forebygge eller gi et vern mot hatefulle ytringer, spesielt gjennom straffeforfølgelse av personer som er ansvarlige for slike ytringer. Samtidig som komiteen merker seg at konvensjonsparten allerede har iverksatt en rekke tiltak er komiteen fortsatt av den oppfatning at det er bekymringsfullt at parten ikke har noen langsiktig strategi for effektiv bekjempelse av hatefulle ytringer (art. 2, 4, 5, 6).

16. **I lys av komiteens generelle anbefalinger nr. 7 (1985) og nr. 15 (1993) omhandlende gjennomføring av konvensjonens artikkel 4 samt komiteens generelle anbefaling nr. 30 (2004) om diskriminering av ikke-borgere, og samtidig som komiteen ber konvensjonsparten huske komiteens anbefaling nr. 35 (2013) om bekjempelse av rasistiske hatefulle ytringer, minner komiteen parten om betydningen av å ivareta rettighetene til sårbare grupper som har behov for vern mot rasistiske ytringer. Komiteen anbefaler at parten setter i verk hensiktsmessige tiltak som tar sikte på:**

(a) **Å kraftig fordømme og ta avstand fra rasistiske hatefulle ytringer og fremmedfiendtlig diskurs som fremsettes av enkelte politikere og aktører i mediene og å oppfordre politikere og aktørene i mediene til å sørge for at deres offentlige uttalelser ikke bidrar til å fremme intoleranse, stigmatisering og oppmuntring til hat,**

(b) **Å sørge for at hatefulle ytringer etterforskes effektivt i henhold til straffeloven og at personer som er ansvarlige for slike uttalelser straffeforfølges i tilstrekkelig omfang og straffes dersom de finnes skyldige,**

(c) **Å samle inn og tilgjengeliggjøre statistikk om antall anmeldelser av hatefulle ytringer, antall rettsforfølgelser og sakenes utfall,**

(d) **Å gjennomføre bevisstgjøringskampanjer som skal motarbeide hatefulle ytringer, utarbeide en langsiktig strategi for tilfredsstillende bekjempelse av hatefulle ytringer, samt oppmuntre oppfølging av utredningen**

som **Medieansvarsutvalget la fram i 2011,**

(e) Å gjennomføre forskning som undersøker hatefulle ytringers utbredelse og deres skadevirkninger, og innarbeide slik informasjon i læreplaner og undervisningsmateriell.

Hatkriminalitet

17. Samtidig som komiteen berømmer Oslo Politidistrikt for sitt arbeid mot hatkriminalitet er komiteen betenkt over at straffeloven mangler en entydig definisjon av hatkriminalitet, at politiet mangler et samkjørt system for registrering av hatkriminalitet på tvers av alle konvensjonspartens politidistrikter, det lave antallet politianmeldelser av hatkriminalitet og det lave antallet saker som bringes inn for retten i Norge, mangelen på statistikk vedrørende etterforskning, rettsforfølgelse, domfellelse og straffereaksjoner i forbindelse med hatkriminalitet, at parten mangler en tydelig og bred nasjonal politikk for å bekjempe hatkriminalitet og den manglende offentlige bevissthet om hatkriminalitet og hvilke skadevirkninger slik kriminalitet har (art. 4 og 6).

18. Med bakgrunn i komiteens generelle anbefaling nr. 7 anbefaler komiteen at konvensjonsparten:

(a) Inntar en tydelig definisjon av hatkriminalitet i sin straffelov som setter politiet i stand til å bekjempe hatkriminalitet i tilstrekkelig omfang,

(b) Utvikler et landsomfattende system for å registrere hatkriminalitet med tydelige standarder og retningslinjer for å sikre enhetlig registrering, samt gir politibetjenter og andre representanter for ordensmaken tilstrekkelig opplæring i bekjempelse av hatkriminalitet,

(c) Tar tak i den betydelige underrapporteringen av hatkriminalitet ved å gjennomføre bevisstgjøringskampanjer samt igangsetter forskning på hatkriminalitetens årsaker og følgeskader,

(d) Etterforsker alle tilfeller av hatkriminalitet, straffeforfølger de ansvarlige og dersom de ansvarlige dømmes skyldig pådømmer passende straff,

(e) Legger frem for komiteen statistikk om anmeldelser, etterforskninger, domfellelser og straffereaksjoner i forbindelse med hatkriminalitet,

(f) Utvikler en omfattende nasjonal strategi mot hatkriminalitet med bl.a. opplæringsprogrammer for å øke bevisstheten i rettsvesenet slik at denne typen lovbrudd kan bekjempes effektivt.

Forbud mot organisasjoner som fremmer rasediskriminering

19. Komiteen har merket seg at konvensjonsparten går inn for å straffe handlingene til enkeltpersoner som er medlemmer i organisasjoner som fremmer og oppmuntrer til rasediskriminering, men har en vedvarende bekymring over at parten så langt ikke har inntatt i partens straffelov bestemmelser som erklærer slike organisasjoner ulovlige i samsvar med konvensjonens artikkel 4 (b) (art. 4).

20. Komiteen minner om dens generelle anbefaling nr. 1 (1972) vedrørende konvensjonspartenes forpliktelser og om komiteens generelle anbefalinger nr. 7, nr. 15 og nr. 35, som erklærer at bestemmelsene i konvensjonens artikkel 4 er både forebyggende og obligatoriske. Komiteen anbefaler med bakgrunn i dette at konvensjonsparten vedtar konkret lovgivning for å gjennomføre alle aspekter som kommer inn under konvensjonens artikkel 4, herunder bestemmelser om at organisasjoner som fremmer og oppmuntrer til rasediskriminering bør erklæres for ulovlig og forbys.

Arbeidsmarkedsdiskriminering

21. Komiteen er betenkt over den høye arbeidsledigheten blant etniske minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn. Komiteens bekymring gjelder særlig opplysninger om at mange personer møter hindringer i arbeidsmarkedet, både i offentlig og i privat sektor, på grunn av fordommer som bygger på stereotypiske forestillinger om deres etniske eller nasjonale opprinnelse og på grunn av nivået på deres språklige ferdigheter i norsk. Videre uttrykker komiteen bekymring over manglende overholdelse av aktivitets- og rapporteringsplikten som er nedfelt i diskrimineringsloven og som pålegger arbeidsgivere å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likeverd uavhengig av søkerens etniske eller nasjonale opprinnelse. Komiteen er også betenkt over at handlingsplanen for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering (2009-2013) har ført til få resultater og i liten grad bidratt til å hindre diskriminering i arbeidsmarkedet (art. 2 og 5).

22. Med bakgrunn i sin generelle anbefaling nr. 30 anbefaler komiteen at konvensjonsparten prioriterer forebyggende og mer konkrete tiltak for å bekjempe rasediskriminering mot etniske minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn i arbeidsmarkedet. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten iverksetter tiltak som sikrer at aktivitets- og rapporteringsplikten som er fastsatt i diskrimineringsloven overholdes, og treffer tiltak som sikrer likebehandling i rekrutteringsprosesser i både offentlig og privat sektor uavhengig av søkerens etniske bakgrunn. Videre anbefaler komiteen at konvensjonsparten sørger for effektiv anvendelse av partens diskrimineringslovgivning, at partene overveier innføringen av straffereaksjoner for manglende overholdelse av aktivitets- og rapporteringsplikten, ytterligere presiserer hva denne plikten innebærer, og fører nøye tilsyn med at handlingsplanen «Vi trenger innvandrernes kompetanse» implementeres. Videre anbefaler komiteen at konvensjonsparten videreutvikler integreringstiltak og sørger for at innvandrere får mulighet til å tilegne seg norskkunnskaper uten å støte på unødvendige hindringer.

Norske foretak med virksomhet i utlandet

23. Komiteen merker seg at konvensjonsparten har kommet med Stortingsmeldingen «Aktivt eierskap – norsk statlig eierskap i en global økonomi», men er likevel betenkt over at partene så langt ikke har vedtatt tiltak rettet mot norskregistrerte foretak som er engasjert i virksomhet (spesielt gruvevirksomhet) som negativt påvirker menneskerettighetene til lokalbefolkningen, og da i særdeleshet rettighetene til urfolk og minoritetsgrupper, utenfor Norges grenser (art. 5).

24. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten endrer sin lovgivning med sikte på å forebygge at norskregistrerte foretak driver virksomhet som svekker menneskerettighetene til lokalsamfunn utenfor Norges grenser, særlig urfolk og minoriteter, og stiller slike selskap til ansvar, med henblikk på retningslinjene for næringsliv og menneskerettigheter: Implementering av FNs rammeverk «Beskytte, respektere og gi oppreisning».

Situasjonen for rom og romanifolket/taterne

25. Komiteen merker seg konvensjonspartens tiltak, men er likevel betenkt over den vedvarende diskrimineringen av, stereotypiene og intoleransen overfor rom og romanifolk/tatere som lever i Norge, de vedvarende problemene og forskjellsbehandlingen rom og romanifolk/tatere møter med tanke på tilgang til arbeid, bolig, helsetjenester og utdanning sammenliknet med den øvrige befolkningen i Norge, det lave utdanningsnivået blant rom og romanifolk/tatere samt den lavere skoledeltakelsen blant barna deres, opplysninger om skadevirkningene av at rombarn tas ut av sin familie som et ledd i barnevernstiltak (art. 2, 5).

26. Med bakgrunn i sin generelle anbefaling nr. 27 (2000) om

diskriminering av rom anbefaler komiteen at konvensjonsparten:

(a) Utvikler egnede strategier og politikk som på en tilfredsstillende måte ivaretar problemene rom og romanifolket/taterne møter med hensyn til å få tilgang til arbeid, bolig, helsetjenester og utdanning, med sikte på å tilrettelegge for full integrering i det norske samfunnet,

(b) Effektivt bekjemper rasediskriminerende handlinger og stereotypier, herunder å anvende konvensjonspartens ikke-diskrimineringslovgivning,

(c) Bekjemper hatefulle ytringer mot og intoleranse overfor rom og romanifolket/taterne,

(d) Gjennomfører og styrker bevisstgjøringskampanjer som skal bygge tillit og fremme forståelse,

(e) Videreutvikler tiltak for økt skoledeltakelse for rombarn, og foretar en grundig gjennomgang av praksisen med at rombarn plasseres i institusjoner og at det fattes vedtak om omsorgsovertakelse,

(f) Iverksetter anbefalingene til utvalget som ble oppnevnt for å evaluere konvensjonspartens diskriminerende assimilasjonspolitik, herunder å gi rom og romanifolket/taterne kompensasjon.

Samenes situasjon

27. Komiteen har merket seg at konvensjonsparten har vedtatt en Handlingsplan for samiske språk, men er fortsatt bekymret over opplysninger om at morsmålsundervisningen for samiske elever ikke ivaretas tilstrekkelig, og at skoler ikke alltid oppfyller kravene om morsmålsundervisning på grunn av mangel på tilstrekkelig undervisningsmateriell, økonomiske midler og personale. Komiteen er også opptatt av den utsatte situasjon til den østsamiske kulturen. Denne bunner særlig i begrensningene som legges på viktige deler av deres kultur, som reindrift, fiske og jakt, samt de manglende tiltakene for å bevare østsamisk kultur (art. 5).

28. Komiteen minner om sin generelle anbefaling nr. 23 (1997) om urfolks rettigheter og anbefaler at konvensjonsparten styrker eksisterende tiltak for å fremme og bevare samiske språk best mulig, med særlig fokus på samiske språk som er truet. Med sikte på dette henstilles det til konvensjonsparten å sørge for at kravene om morsmålsundervisning overholdes, og at skolene får undervisningsmateriell samt nødvendige økonomiske og personellmessige ressurser. Videre anbefaler komiteen at konvensjonsparten sørger for effektiv implementering av Handlingsplanen for samiske språk. Komiteen anbefaler også at konvensjonsparten styrker sitt arbeid med å effektivt anvende finnmarksloven og med å verne om østsamenes landrettigheter samt østsamisk kultur, noe som innebærer at man finner en hensiktsmessig løsning som ivaretar reindrift, fiske og jakt ettersom dette er viktig for østsamene.

29. Komiteen er bekymret for at selv om finnmarksloven anerkjenner at samene i kraft av langvarig bruk av land og ressurser har opparbeidet kollektive og individuelle rettigheter er det fortsatt et tydelig gap mellom rettslig anerkjennelse og praksis, noe som i realiteten fører til at samenes landrettigheter får begrenset anerkjennelse og vern. Videre er komiteen betenkt over følgende:

(a) Den har vært liten fremdrift i å etablere rettslige rammer og opprette særskilte mekanismer for kartlegging av samiske rettigheter til land og naturressurser utenfor Finnmark på tross av forslagene i Samerettsutvalgets rapport som gjelder avklaring av disse rettighetene,

(b) Lovverket, og da spesielt finnmarksloven, mineralloven og reindriftsloven gir ikke tilstrekkelig garanti med tanke på konsultasjonsplikten overfor samene, særlig gjelder dette samenes rett til fritt og informert forhåndssamtykke til samtlige prosjekter og konsesjoner som tildeles selskaper bl.a.

for utvinningsaktiviteter, og andre utbyggingsprosjekter som påvirker reindriften og andre samiske leveveier,

(c) Begrensningene som legges på Utmarksdomstolens virksomhet ved at midlene til rettshjelp for saksøkere som fremsetter krav for Utmarksdomstolen, må dekkes gjennom domstolens budsjett,

(d) At endringene i fiskerilovgivningen (havressursloven, deltakerloven og finnmarksloven) vedtatt i 2012 ikke inneholder en anerkjennelse av at samene har opparbeidede rettigheter til fiske og andre fornybare havressurser i det samiske kystområdet, og at lovverket derfor muligens vil måtte endres

30. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten:

(a) Tar konkrete skritt for å oppnå full praktisk anerkjennelse av samenes rettigheter til sine landområder og ressurser som nedfelt i finnmarksloven, med sikte på å gi samene mulighet til å opprettholde og bevare sine leveveier,

(b) Følger opp Samerettsutvalgets forslag, herunder etablering av egnede mekanismer og rettslige rammeverk, og å kartlegge og anerkjenne samiske land- og ressursrettigheter utenfor Finnmark,

(c) Etablerer konsultasjonsprosedyrer som bidrar til at Sametinget får de nødvendige økonomiske rammene og sikrer at Sametinget konsulteres i forbindelse med økonomiske initiativ og budsjettmessige tiltak som kan ha direkte innvirkning på samene,

(d) Forsikrer seg om at det foretas en gjennomgang av alle forvaltningsmessige og rettslige mekanismer i blant annet finnmarksloven, mineralloven og reindriftsloven, bl.a. de mekanismene som legger til rette for utvinningsvirksomhet i samiske områder, for å sikre tilfredsstillende konsultasjon med de berørte samiske samfunnene, spesielt med tanke på fritt og informert forhåndssamtykke, skadebegrensningstiltak, erstatning og fordeling av utbytte,

(e) Følger opp bevilgninger til Finnmarkskommisjonens og Utmarksdomstolens arbeid med kartlegging og anerkjennelse av rettigheter og sørger for at kommisjonen og domstolen har tilstrekkelige økonomiske rammer, herunder dekning av utgifter til rettshjelp til saksøkere som bringer inn saker for domstolen,

(f) Foretar en gjennomgang av lovgivningen som omhandler fiskeri med sikte på rettslig anerkjennelse av samiske fiskerettigheter forankret i alders tids bruk og lokal sedvane.

Fri rettshjelp i diskrimineringsaker og erstatning for ikke-økonomisk tap

31. Komiteen er bekymret over at Likestillings- og diskrimineringsnemnda og Likestillings- og diskrimineringsombudet ikke har myndighet til å tilkjenne erstatning for ikke-økonomisk tap. Videre er komiteen betenkt over at det kun unntaksvis innvilges fri rettshjelp og at dette avgjøres fra sak til sak i diskrimineringsøksmål (art. 6).

32. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten, med sikte på å oppnå bedre håndhevelse av diskrimineringslovverket, overveier å gi Likestillings- og diskrimineringsnemnda og Likestillings- og diskrimineringsombudet myndighet til å tilkjenne erstatning for ikke-økonomisk tap. Komiteen anbefaler også at konvensjonsparten foretar en gjennomgang av betingelsene for fri rettshjelp slik at det er enkelt for saksøkere å bringe diskrimineringsaker inn for retten.

Flerdimensjonal diskriminering og vold mot minoritets- og innvandrerkvinner

33. Komiteen ser med glede at konvensjonsparten har iverksatt tiltak for å bekjempe kjønnsbasert vold og diskriminering, samt truffet tiltak mot menneskehandel. Komiteen har imidlertid fortsatt følgende bekymringer:

(a) Fordi det kan være vanskelig å bevise at et forhold er voldelig, kan utlendingslovens krav om tre års botid i Norge for å få permanent oppholdstillatelse, skape problemer for utenlandske kvinner som blir rammet av vold i nære relasjoner og som har vært gift med en nordmann i mindre enn tre år. I tillegg kan disse kravene være med på å hindre ofre fra å bryte ut av voldelige forhold og fra å søke hjelp eller beskyttelse,

(b) Opplysninger om at kravet om botid for å få rett til selvstendig (permanent) oppholdstillatelse kan bli utvidet til fem år,

(c) Opplysninger om at hjelpe- og beskyttelsestiltak for kvinner som er blitt offer for menneskehandel, verken er tilstrekkelige eller tilgjengelige nok og at det vernet som tilbys, deriblant innvilgelse av oppholdstillatelse, påvirkes av i hvilken grad kvinnene samarbeider med rettssystemet,

(d) Det faktum at kvinner uten oppholdstillatelse som er involvert i prostitusjon, frarådes å anmelde kriminelle handlinger de utsettes for, og å be politiet om etterforskning av deres saker, herunder saker som gjelder kjønnsbasert vold, bl.a. voldtekt,

(e) Manglende tilgang til forsvarlige helsetjenester for kvinner som er involvert i prostitusjon (art. 5).

34. Komiteen minner om sin generelle anbefaling nr. 25 (2000) om kjønnsrelaterte faktorer i rasediskriminering og om komiteens generelle anbefaling nr. 30, og anbefaler at konvensjonsparten:

(a) Ytterligere øker innsatsen mot vold rettet mot kvinner, spesielt vold mot minoritetskvinner, og vurderer partens praksis mht. innvilgelse av oppholdstillatelse for å sikre at lovanvendelsen ikke medfører at kvinner som rammes av vold i nære relasjoner, tvinges til å forbli i voldelige forhold,

(b) Overveier å ikke utvide botidskravet for permanent oppholdstillatelse til fem år,

(c) Gir ofre for menneskehandel tilstrekkelig støtte og beskyttelse uavhengig av om disse har oppholdstillatelse eller ikke, og innvilger ofre oppholdstillatelse dersom det er behov for dette, samt å styrke innsatsen mot menneskehandel, bl.a. ved å identifisere, straffeforfølge og straffe de ansvarlige,

(d) Bygger ut et fullverdig helsetilbud for kvinner involvert i prostitusjon, uavhengig av om disse har oppholdstillatelse eller ikke, og tar imot meldinger og anmeldelser fra disse, etterforsker slike anmeldelser og straffeforfølger de ansvarlige.

Flyktninger og asylsøkere, inkludert enslige mindreårige

35. Komiteen merker seg konvensjonspartens redegjørelser, men har en vedvarende bekymring vedrørende praksisen ved Politiets utlendingsinternat, Trandum, der man benytter isolat i forbindelse med utvisning. Det rapporteres at isolat benyttes uten forsvarlige vurderinger eller et egnet helsetilbud. Videre er komiteen betenkt over opplysninger man har mottatt om at barn er blitt fengslet i utlendingsinternat. Komiteen er dessuten betenkt over opplysningene om at enslige mindreårige har forsvunnet og kan stå i fare for å bli ofre for menneskehandel (art. 5).

36. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten gjennomgår sine prosedyrer for isolat og innskrenker bruken av isolat for innvandrere og asylsøkere som skal utvises, etablerer et forsvarlig helsetilbud, inkludert psykisk helsevern, for disse personene, unngår fengsling av barn og sørger for at enslige mindreårige får

effektiv beskyttelse, inkludert vern mot menneskehandel.

Tolketjenester

37. Komiteen merker seg at konvensjonsparten har truffet en rekke tiltak, men er fortsatt betenkt over opplysninger om at bruken av barn, pårørende og ukvalifiserte personer som tolker fortsetter. Komiteens bekymringer gjelder særlig bruk av slike personer innen helse og rettshåndhevelse da bruk av ukvalifisert personell, barn og pårørende øker risikoen for at personer med innvandrerbakgrunn og rom ikke får likeverdig tilgang til offentlige tjenester (art. 5).

38. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten sørger for at tolketjenester ytes av kvalifiserte fagfolk, og påser at barn eller andre pårørende ikke benyttes som tolker. Komiteen anbefaler også at konvensjonsparten følger opp tolkeutvalgets redegjørelse om tolketjenester og vedtar en lov om tolketjenester som sikrer alle innbyggere likeverdig tilgang til offentlige tjenester.

Rett til utdanning

39. Komiteen er bekymret over at det finnes barn som lever i flyktningmottak som ikke får mulighet til å gå i barnehage. Komiteen er også betenkt over at Utdanningslovens § 3-1 i praksis ekskluderer barn som er over 15 år og som ikke har lovlig opphold fra å gå på videregående skole (art. 2 og 5).

40. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten overveier å endre Utdanningslovens § 3-1 med sikte på å sikre rett til utdanning, inkludert retten til videregående opplæring, for alle barn i partens jurisdiksjon, uavhengig av om barnet har lovlig opphold eller ikke.

D. Andre anbefalinger

Ratifikering av andre traktater

41. Med tanke på at menneskerettighetene er udelelige oppfordrer komiteen konvensjonsparten til å overveie ratifikering av de internasjonale menneskerettighetstraktatene som hittil ikke er blitt ratifisert av parten, særlig traktater med bestemmelser som direkte gjelder grupper som kan bli utsatt for rasediskriminering, slik som FN-konvensjonen for beskyttelse av migrantarbeidere og medlemmer av deres familier og ILOs konvensjon av 2011 om arbeidstakere i hjemmet (nr. 189).

Oppfølging av Durban-erklæringen og handlingsprogrammet fra Durban-konferansen

42. I lys av komiteens generelle anbefaling nr. 33 (2009) om oppfølging av FNs revisjonskonferanse (Durban II) anbefaler komiteen at konvensjonsparten i arbeidet med å gjennomføre konvensjonen i partens nasjonale rettsorden implementerer Durban-erklæringen og handlingsprogrammet vedtatt på verdenskonferansen mot rasisme, rasediskriminering, fremmedhat og beslektet intoleranse i Durban i september 2001, samtidig som man hensyntar sluttdokumentet fra revisjonskonferansen Durban II som fant sted i Genève i april 2009. Komiteen ber konvensjonsparten om å legge frem konkrete opplysninger om handlingsplaner og andre tiltak som skal bidra til å gjennomføre Durban-erklæringen og handlingsplanen fra Durban-konferansen på nasjonalt nivå i partens neste periodiske rapport.

Det internasjonale tiåret for personer med afrikansk bakgrunn

43. Med bakgrunn i FNs generalforsamlings resolusjon 68/237 som erklærte 2015-2024 som Det internasjonale tiåret for personer med afrikansk bakgrunn og generalforsamlingens resolusjon 69/16 som fastsetter programmet for tiåret og dets gjennomføring anbefaler komiteen at konvensjonsparten utarbeider og iverksetter et

passende program med tiltak og politikk. Komiteen ber om at konvensjonsparten i sin neste rapport legger frem nøyaktige opplysninger om konkrete tiltak gjennomført som en del av dette arbeidet, og tar utgangspunkt i komiteens generelle anbefaling nr. 34 (2011) om rasediskriminering mot folk med afrikansk bakgrunn.

Konsultasjon med organisasjoner i det sivile samfunnet

44. I forbindelse med utarbeidelse av konvensjonspartens neste periodiske rapport og arbeidet med å følge opp komiteens foreliggende bemerkninger anbefaler komiteen at parten viderefører sine konsultasjons- og dialogprosesser med frivillige organisasjoner som arbeider for å fremme menneskerettigheter, særlig med tanke på bekjempelse av rasediskriminering.

Formidling

45. Komiteen anbefaler at konvensjonsparten styrker sin satsning på bevisstgjøring og på å spre kunnskapen om konvensjonen i hele partens territorium, gjør konvensjonspartens rapporter lett tilgjengelig for allmennheten når disse fremlegges og at komiteens bemerkninger til disse rapportene likeledes blir offentliggjort på statens offisielle språk og andre alminnelig brukte språk så langt det er hensiktsmessig.

Oppfølging av bemerkninger

46. I samsvar med konvensjonens artikkel 9 (1), og regel 65 i komiteens forretningsorden ber komiteen om at konvensjonsparten innen ett år fra vedtagelsen av disse bemerkningene legger frem opplysninger om hvordan anbefalingene i punktene 14, 30 og 38 ovenfor følges opp.

Punkter av særlig betydning

47. Komiteen ønsker å henlede konvensjonspartens oppmerksomhet på at punktene 16, 22, 26 og 43 ovenfor er av særlig betydning, og ber parten om å inkludere detaljerte opplysninger om konkrete tiltak foretatt for å implementere komiteens anbefalinger i sin neste periodiske rapport.

Utarbeidelse av neste periodiske rapport

48. Komiteen anbefaler konvensjonsparten å fremlegge sin 23. og 24. periodiske rapport i ett dokument innen 19. september 2017 og i den forbindelse å forholde seg til de særskilte rapporteringsretningslinjene som komiteen vedtok på sin 71. sesjon (CERD/C/2007/1). Komiteen ber konvensjonsparten om å gi tilbakemeldinger på alle punkter som er tatt opp i disse bemerkningene. Med bakgrunn i FNs generalforsamlings resolusjon 68/268 henstiller Komiteen til konvensjonsparten om å overholde grensen på 21 200 ord for periodiske rapporter.